

॥ ॐ ॥
॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

ध्वजारोहण कार्यक्रम - पलियड

● ओम् परिवारना उत्सवो ●

कथा प्रसंग निमित्ते

स्थल

ढिववानी तारीख

गुरुपूर्णिमा

कामनाथ महादेव हॉल
लोथेला (सेंट जेवियर्स) स्कूल सामे,
सेंट जेवियर्स स्कूल रोड,
नवरंगापुरा, अमडावाड-८

१३-०७-२०२२
जुधवार
सवारे ८ थी ०२

॥ ॐ ॥

॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

रुतम्भरा (ऋतम्भरा) એટલે અનુભવયુક્ત સત્યથી ભરેલું બહુજનહિતાય-બહુજનસુખાય

પાતંજલ યોગદર્શન - સાધનપાદ

‘શાન્તા’ પુસ્તકમાંથી સાભાર

-યોગભિક્ષુ

ગતાંકથી ચાલુ

ક્લેશોને તનુ કરી નાખવા અને સમાધિની પ્રાપ્તિ કરાવવી તે ક્રિયાયોગનું પ્રયોજન છે. આ સૂત્રમાં શું કહ્યું? ક્લેશોને તનુ કરી શકાય છે. તે તનુ અવસ્થામાં હોય ત્યારે તેમના વિષે આપણે બેપરવા હોઈએ, ત્યારે આપણા મનમાં એમ હોય કે આ નિર્બળ ક્લેશોને જોતજોતામાં ફેંકી દઈશું, તેમને નષ્ટ કરવામાં શી વાર લાગવાની હતી! પરંતુ તે મહાબળવાન બની ગયા પછી આપણે તેમને નષ્ટ ન કરી શકીએ. વડનું એક બી જમીનમાં હોય અને તેનો કોંટો (ફણગો) ફૂટીને બહાર નીકળ્યો હોય ત્યારે તે કેટલો નાજુક હોય છે! એક નાનું બાળક પણ તેને રમત રમતમાં તોડી નાખે છે. પરંતુ તેને અનુકૂળ વાતાવરણ અને હવા-પાણી મળતાં રહે તો તે જ નાનો કોંટો વડવૃક્ષ બની જાય છે. કબીરવડના રૂપમાં પરિવર્તન પામી જાય છે! શુકલતીર્થમાં કબીરવડ છે. તેને પાડવો કે તોડવો હોય તો કોની તાકાત? મોટો મોટા હાથીઓ તેને ભટકાય તો તે હાથીઓ પણ પછડાઈ જાય અને તેમની સૂંઢો પણ તૂટી જાય તોય તે કબીરવડને કાંઈ જ ઈજા ના થાય. જે ફણગો ફૂંકમાત્રથી તૂટી જાય તેવા સ્વરૂપમાં હતો તે અત્યારે કેવા સ્વરૂપમાં આવી ગયો? તે વજના પહાડ જેવો થઈ ગયો. તેમ આપણામાં રહેલો ક્લેશ કે જે તનુ અવસ્થામાં છે તેને તનુ અવસ્થામાંથી જ નષ્ટ

કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો હોય તો તે આસાનીથી નષ્ટ થઈ શકે. પરંતુ જ્યારે તેને વિશાળ, વિરાટ બનાવી દે તેવું કોઈ કારણ આવી મળે છે ત્યારે તે ખૂબ મજબૂત બની જાય છે. પછી તો તેને નષ્ટ કરવો એ ઘણા મોટા પુરુષાર્થનું કાર્ય થઈ જાય છે. ક્લેશ જ્યારે તનુ અવસ્થામાં હોય ત્યારે જ સાધકે સાવધાન થઈ જવું જોઈએ.

ત્રીજી અવસ્થા છે વિચ્છિન્ન અવસ્થા-એક ક્લેશ, બીજા વિજાતીય કે સજાતીય ક્લેશથી દબાઈને પડેલો હોય તે તેની વિચ્છિન્ન સજાતીય અવસ્થા કહેવાય.

કોઈ ક્લેશ પોતાના સજાતીય કે વિજાતીય ક્લેશથી દબાઈને પડેલો હોય ત્યારે પણ તેની હાજરીની ખબર પડતી નથી. રાગ ક્લેશથી દ્વેષ ક્લેશ કે દ્વેષ ક્લેશથી રાગ ક્લેશ દબાઈને પડેલો હોય તો તે કહેવાય ક્લેશોની વિચ્છિન્ન વિજાતીય અવસ્થા: અને રાગ ક્લેશથી રાગ ક્લેશ કે દ્વેષ ક્લેશથી દ્વેષ ક્લેશ દબાઈને પડેલો હોય તો તે કહેવાય ક્લેશોની વિચ્છિન્ન સજાતીય અવસ્થા.

ક્લેશોની ચોથી અવસ્થા તે ઉદાર અવસ્થા - ઉદાર અવસ્થામાં રહેલા ક્લેશોની બરાબર ખબર પડે છે. કારણ કે ઉદાર અવસ્થામાં રહેલો ક્લેશ આપણને ક્લેશિત કરી જ રહ્યો હોય છે, ત્રાસ આપી જ રહ્યો હોય છે. આપણે તેનામય થઈ ગયા હોઈએ છીએ. આમ,

॥ સત્યધર્મ ગુરુદેવ કી જય ॥

જુલાઈ-૨૦૨૨

રુતમ્ભરા

૩

આપણે કોઈ વિષયને ભોગવતા જ હોઈએ ત્યારે ક્લેશની તે ઉદાર અવસ્થા થઈ કહેવાય.

એક સ્થૂળ દૃષ્ટાંતથી ઉપરોક્ત ક્લેશોમાંથી રાગ ક્લેશને તથા તેની ચાર અવસ્થાને સમજવાનો પ્રયત્ન કરીએ.

પ્રસુપ્ત અવસ્થા : એક મનુષ્ય કે જેને સિગારેટ પીવાનું પાકું વ્યસન છે. સિગારેટ પીવામાં તે ખૂબ સુખ લઈ રહ્યો છે. પરિસ્થિતિવશ એને એવી જગ્યાએ રહેવા જવાનું થયું કે જ્યાં સિગારેટનાં દર્શન પણ થતાં ના હોય. એને સિગારેટ પીવાની તૃષ્ણા ખૂબ સતાવતી હોય પણ ત્યાં સિગારેટ મળી શકે તેમ જ ના હોય. એમ ને એમ દિવસો, મહિનાઓ અને વર્ષો પસાર થઈ જાય. જેમ જેમ સમય પસાર થતો જાય તેમ તેમ સિગારેટ પીવાની એની તૃષ્ણાની યાદ ધીમે ધીમે, ભુલાતી ભુલાતી સંપૂર્ણ વિસ્મૃત અવસ્થામાં ચાલી જાય. આ થઈ રાગ ક્લેશની પ્રસુપ્ત અવસ્થા.

તનુ અવસ્થા : એ મનુષ્ય સંજોગો બદલાતાં પાછો પોતાના મૂળ સ્થાને રહેવા આવી જાય છે. પોતાની ઓફિસે નોકરી જવાનું શરૂ કરી દે છે. ઓફિસમાં પોતાની આજુબાજુમાં પોતાના મિત્ર-સ્નેહીઓને સિગારેટનું સુખ માણતા જુએ છે. એ જોઈને સિગારેટ-સુખ (કે જે પ્રસુપ્ત અવસ્થામાં ચિત્તભૂમિમાં પડેલું જ હતું) તેની યાદ આવી જાય છે. તે થઈ રાગ ક્લેશની તનુ અવસ્થા.

વિચ્છિન્ન સજાતીય અવસ્થા : રાગ ક્લેશ સજાતીય (રાગ) ક્લેશ દ્વારા અથવા વિજાતીય (દ્વિષ) ક્લેશ દ્વારા દબાઈને પડી રહેલો હોય તો તે થઈ વિચ્છિન્ન અવસ્થા, પરંતુ ડોક્ટરે સૂચના આપી હોય કે “હવે સિગારેટ પીશો તો ટી.બી. કે કેન્સર થઈ જશે.” એ વખતે સિગારેટના સુખ કરતાં આરોગ્યનું સુખ ઘણું મોટું લાગવાથી સિગારેટ પીવાનું છોડી દઈએ. આ જગ્યાએ

રાગ ક્લેશથી રાગ ક્લેશ દબાઈને પડેલો છે. તેથી આ થઈ રાગ ક્લેશની વિચ્છિન્ન સજાતીય અવસ્થા.

વિચ્છિન્ન વિજાતીય અવસ્થા : ડોક્ટર કહે કે “તમને રાત-દિવસ જે ખાંસી આવે છે તે સિગારેટના કારણે આવે છે.” તે વખતે ખાંસીના દુઃખ તરફની જે ઘૃણા (દ્વિષ ક્લેશ) દ્વારા સિગારેટના સુખની તૃષ્ણા (રાગ ક્લેશ) દબાઈ જવી તે થઈ રાગ ક્લેશની વિચ્છિન્ન વિજાતીય અવસ્થા.

ઉદાર અવસ્થા : જે મનુષ્યનો સિગારેટ-સુખ-તૃષ્ણા રૂપી રાગ ક્લેશ પ્રસુપ્ત અવસ્થામાં હતો, તેને ઓફિસે જવાનું થતાં પોતાની આસપાસ સિગારેટ પીનારાઓને જોવારૂપી અનુકૂળતા મળી જાય, તો તેના રાગ ક્લેશની પ્રસુપ્ત અવસ્થા તૂટી જાય. રાગ ક્લેશ પ્રસુપ્ત અવસ્થામાંથી જાગીને ઉદાર અવસ્થામાં આવી જાય. તેના સિગારેટ-સુખની સ્મૃતિરૂપી તનુ અવસ્થામાં રહેલા ક્લેશને થોડા મિત્ર-સ્નેહીઓના આગ્રહરૂપી અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થઈ જાય તો તેનો રાગ ક્લેશ, તનુમાંથી ઉદાર અવસ્થામાં આવી જાય. એને જો “સિગારેટ પીવાથી આરોગ્ય બગડતું નથી. એ તો બધી ભ્રમણાઓ છે. એવી સલાહરૂપી અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થઈ જાય તો એનો રાગ ક્લેશ વિચ્છિન્ન સજાતીય અવસ્થામાંથી ઉદાર અવસ્થામાં આવી જાય.

પ્રસુપ્ત અવસ્થામાં રહેલા ક્લેશો, પોતાને અનુકૂળ વાતાવરણ મળતાં, પ્રસુપ્ત અવસ્થામાંથી સીધા જ ઉદાર અવસ્થામાં આવશે કે અનુક્રમે - પ્રસુપ્તમાંથી તનુમાં મળતા વાતાવરણની તીવ્રતા-મંદતા ઉપર અવલંબિત છે. પ્રસુપ્ત અવસ્થામાંથી ઉદાર અવસ્થામાં આવતાં સુધીમાં કઈ અવસ્થામાં કેટલો સમય પસાર થશે એ પણ એને મળતાં કારણો અને વાતાવરણની તીવ્રતા-મંદતા ઉપર આધારિત છે.

॥ સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ અને તેમની જય તો જ આપણી જય ॥

ભોગવેલા સુખની સંપૂર્ણ વિસ્મૃતિ, (બીજ રૂપે તો તેનું અસ્તિત્વ હોય) તે થઈ રાગ કલેશની પ્રસુપ્ત અવસ્થા. ભોગવેલા સુખની અલ્પ-અધિક સ્મૃતિ તે થઈ રાગ કલેશની તનુ અવસ્થા. ભોગવેલા સુખને પુનઃ ભોગવવામાં, અન્ય સજાતીય કે વિજાતીય કલેશ રુકાવટ નાખે, તે થઈ રાગ કલેશની વિચ્છિન્ન અવસ્થા. ભૂતકાળમાં ભોગવેલાં વિષયસુખો વર્તમાનકાળમાં સામાં આવે ત્યારે તેને ક્રિયાત્મક રૂપે ભોગવવા લાગવું તે થઈ રાગ કલેશની ઉદાર અવસ્થા.

પ્રસુપ્ત, તનુ, વિચ્છિન્ન અને ઉદાર, આ ચાર અવસ્થામાં રહેલા કલેશોનું ક્ષેત્ર કયું છે? અવિદ્યા. એટલે જો અવિદ્યાને ટાળીએ તો આ ચારેય અવસ્થામાં

રહેલા કલેશો ટળી જાય, નષ્ટ થઈ જાય. કોઈ પણ પ્રકારનું બીજ વાવવું હોય તો તેને માટે યોગ્ય ક્ષેત્ર-ખેતર હોવું જોઈએ. ક્ષેત્ર એટલે ખેતર. ખેતર વિના બીજને ક્યાં વાવીએ? ગમે તેટલા ઉત્તમ પ્રકારનું બીજ હોય પણ જો તેને વાવવું હોય તો યોગ્ય જમીનની જરૂર પડે.

તો આમ, અવિદ્યારૂપી ક્ષેત્રમાં પાંચમાંના ગમે તે કલેશો ઊગી નીકળે છે. માટે અવિદ્યાને ભગાડીએ તો તે નષ્ટ થઈ જાય.

આગળના સૂત્રમાં અવિદ્યા, અસ્મિતા, રાગ, દ્વેષ અને અભિનિવેશ કલેશોને સમજવાનો પ્રયત્ન કરીશું.

‘વીણેલાં પુષ્પો’ પુસ્તકમાંથી સાભાર

આ યુગ વિજ્ઞાનનો યુગ છે. વિજ્ઞાનનો યુગ-કલિયુગ છે. કલિયુગ એટલે મસ્તકનો યુગ, હૃદયનો યુગ નહીં, તર્કનો યુગ, સમર્પણનો યુગ નહીં. તેથી કલિયુગમાં ભક્તિ નહિ, કલિયુગમાં યોગ. કલિયુગમાં કદી ભક્તિ કામ ન આવે, ભક્તિ માંગે છે સમર્પણ અને કલિયુગ કહે છે : સમર્પણ નહીં. શિષ્ય, ગુરુને પૂછે છે કે, આમ શા માટે? પિતા, પુત્રને કહે છે કે, આમ કર, તો પિતાને પૂછે છે કે આમ શા માટે? કલિયુગ એટલે એક મોટો વિરાટ, વિશાળ પ્રશ્નાર્થ ? હાલનો સમય બુદ્ધિયોગનો છે. બુદ્ધિ-મગજ અતિ વધી ગયાં છે. શ્રદ્ધા-હૃદય પાછળ પડી ગયાં છે. ખરેખર બુદ્ધિ કરતાં શુદ્ધિની અતિ જરૂરત છે.

મન અને મગજ હૃદયથી ઊતરતાં છે. હૃદય કંઈક જુદું જ કહે છે. જ્યાં ભૌતિકવિજ્ઞાનનો છેડો આવે છે ત્યાંથી આધ્યાત્મિક-યૌગિક વિજ્ઞાનનો પ્રારંભ થાય

છે. આપણા ભૌતિક જડ મગજમાં ન ઊતરી શકે એવું પણ ઘણું બધું હોઈ શકે છે. માટે ઉદાર અને ગુણગ્રાહક થઈએ. “વૈજ્ઞાનિક કસોટી ઉપર ખરું ઊતરે તેને જ માનવાની, વિચારસરણી એ પોતે જ એક મહાભયંકર અવૈજ્ઞાનિક આધાર પર ઊભી છે. “બહારનાએ શોધ્યું એટલે તે વિજ્ઞાન અને ઘરનાએ શોધ્યું એટલે તે વેદિયાવેડા?” આવા પૂર્વગ્રહમાંથી ક્યારે મુક્ત થઈશું?

“સ્થૂળ વિજ્ઞાનની એક સીમા હોય છે! મનોવિજ્ઞાન વધુ સૂક્ષ્મ છે અને આત્મવિજ્ઞાન તેનાથી પણ વધુ સૂક્ષ્મ.”

જ્યાં વિજ્ઞાનીના વિજ્ઞાનક્ષેત્રની સીમા સમાપ્ત થાય છે ત્યાંથી ઋષિના ઋતક્ષેત્રની સીમાનો પ્રારંભ થાય છે. વિજ્ઞાની એટલે જ્ઞાન વિનાનો અજ્ઞાની. સંતોષ પ્રાપ્ત થાય એવું અને એટલું સુખ વિજ્ઞાનીને પોતાની શોધો દ્વારા મળતું જ નથી. તેથી તેને નવી નવી શોધો સદાકાળ

॥ સત્યધર્મ ગુરુદેવ કી જય ॥

કરતા જ રહેવું પડે છે. તેથી અહીં વિજ્ઞાનીનો અર્થ-
અજ્ઞાની કર્યો છે. તેને વિજ્ઞાની-વિશિષ્ટ જ્ઞાની-અસીમ
જ્ઞાની ભલે કોઈ કહે પણ તેને જ્ઞાની કહેવો મશ્કરી જેવું
લાગે છે.

પોતાની શોધમાં, કોઈ અજાણ્યા અને
અપ્રચલિત નિયમની જાણ થતાં વિજ્ઞાન ત્યાં અટકી જાય
છે, તેને માણવા અને જાણવા તે ત્યાં થોભી જાય છે,
તેની એકાગ્રતા ત્યાં તૂટી જાય છે. તેથી તેની એકાગ્રતા
છેલ્લા પરિણામ સુધી પહોંચી શકતી નથી, તેથી અધૂરી
એકાગ્રતા, એ છેલ્લા પરિણામ સુધી પહોંચી શકતી નથી.
તેથી અધૂરી એકાગ્રતાએ શોધાયેલા સુખમાં-સુખની
લાલસામાં તે પુનઃ પુનઃ દુઃખી થાય છે અને દુઃખી કરે
છે. આ કમનસીબ કમનો કદી અંત જ નથી આવતો.

જ્યારે ઋષિની એકાગ્રતા છેવટના પરિણામને
આંખી જાય છે. અધૂરી એકાગ્રતાએ હાથ આવેલાં
રહસ્યોને-સૂત્રોને ઋષિ, જગત સમક્ષ મૂકતા નથી.
ઉપલક્ષ્ય દૃષ્ટિએ સુખ લાગતાં બાબતો-પ્રકરણો અને
રહસ્યોને છેક છેડા સુધી પહોંચીને ઋષિ જાણી લે છે કે,
'આ પરિણામે દુઃખદાતા જ છે.' ઋષિમુનિઓ સમાધિ
દ્વારા વસ્તુના મૂળને-અંતરતમ સ્તરને જાણી લેતા હતા,
પામી જતા હતા. બીજા સ્તરમાં સુખ સગવડોરૂપી અમૃત
ભલે હોય, પણ સાતમા સ્તરમાં તો ભયંકર અગવડો-
હળાહળ ઝેર જ છે તેવું જોઈ શકતા હતા. જ્યારે
આધુનિક વિજ્ઞાનીઓ આધુનિક સ્થૂળ બુદ્ધિ અને
આધુનિક સ્થૂળ સાધનો દ્વારા બીજા સ્તર સુધી જ પહોંચી
શકે છે. તેથી તેમની શોધો મહાદુઃખની પ્રતિક્રિયાવાળી
અને અલ્પજીવી જ હોય છે.

ઋતને, સત્યને ઋષિ પોતાની સામર્થ્યયુક્ત
એકાગ્રતાથી જાણી લે છે. ઋષિ અને વિજ્ઞાનીમાં ફક્ત
આટલો જ ફરક છે. થોડા દિશા પરિવર્તનથી વિજ્ઞાનીને
ઋષિ બનતાં વાર લાગતી નથી.

॥ સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ અને તેમની જય તો જ આપણી જય ॥

અધૂરો ઋષિ વિજ્ઞાની કહેવાય અને પૂરો
વિજ્ઞાની ઋષિ કહેવાય છે.

અર્થાત્, અધૂરો શોધક, વિજ્ઞાની અને પૂરો
શોધક ઋષિ.

★ ★ ★

એક અંગ્રેજ વૈજ્ઞાનિક શ્રી શેલ્ટન પોતાની
વૈજ્ઞાનિક શોધખોળના કામકાજ અંગે જંગલમાં ગયા.
જંગલમાં એક ઘવાયેલા વાઘની પાછળ પાછળ તેઓ
જવા લાગ્યા. વાઘના શરીરે જે ઘા થયો હતો તેમાંથી
લોહી નીકળતું હતું. વાઘ ઘવાયેલી હાલતમાં એક ગુફામાં
જતો રહ્યો. શ્રી શેલ્ટન ગુફાથી થોડે દૂર એક ઝાડ ઉપર
બેસીને વાઘની બહાર નીકળવાની રાહ જોવા લાગ્યા.
એક દિવસ - બે દિવસ - ચાર દિવસ એમ પંચાવન
દિવસ નીકળી ગયા ! પંચાવન દિવસ પછી એ વાઘ
જ્યારે ગુફાની બહાર આવ્યો ત્યારે તેનો એ ઘા એકદમ
રુઝાઈ ગયો હતો. શરીરે થોડો દૂબળો પડી ગયો હતો,
પણ ઘા તદ્દન રુઝાઈ ગયો હતો. શ્રી શેલ્ટન તો વૈજ્ઞાનિક
હતા. તેમને તો સંશોધન કરવાનું હતું. તેમણે ગુફામાં
જઈને જોયું, તો ગુફામાં માત્ર પાણીનું એક ઝરણું જ
હતું. વાઘ પંચાવન દિવસ માત્ર પાણી પીને રહ્યો હતો.
કંઈ જ ખાધું ન હતું. પંચાવન દિવસના ઉપવાસ કર્યા
હતા અને એ રીતે એનો ઘા એણે રૂઝવ્યો હતો. શ્રી
શેલ્ટને આ વાતની પૃષ્ઠિ કરવા માટે, એટલે કે પ્રાણીઓ
પોતાના શરીરમાં પડેલા કોઈ પણ ઘાને રૂઝવવા માટે
ઉપવાસનો આશરો લે છે તેવું નક્કી કરવા માટે તેમણે
બીજાં પ્રાણીઓ ઉપર પણ પ્રયોગ કર્યા. કેટલાંક પીંજરાંમાં
નાનાં-મોટાં પ્રાણીઓને પૂર્યા. તેમના શરીરે ઉઝરડા કર્યા.
ઘા કર્યા અને લોહી નીકળે એવી રીતે ઘાયલ કર્યા પછી
તેમનાં પીંજરાંમાં તેમનાં ભાવતાં ભોજન મૂકીને રાખ્યાં.
પાણી ભરી રાખ્યાં. અને વૈજ્ઞાનિકના આશ્ચર્ય વચ્ચે જોયું
કે, જ્યાં સુધી દરેક પ્રાણીના શરીર પર કરેલા ઘા રુઝાયા

નહીં ત્યાં સુધી દરેક પ્રાણીના પાંજરામાં ખોરાક એમનો એમ જ પડી રહ્યો. ફક્ત પાણી પીને તે પ્રાણીઓ પડી રહેતાં. આ રીતે એક વાત નક્કી થઈ કે, પ્રાણીઓ પોતાની કોઈક અજ્ઞાન સૂઝને કારણે ઉપવાસનો આશ્રય લેતાં હોય છે.

★ ★ ★

વૈજ્ઞાનિકોને આટલું તારણ કાઢવા માટે કેટલી હિંસા કરવી પડી? હિંસાનો આશરો લઈને કરેલી શોધો મનુષ્યને ક્યારેય લાભકારક નથી થતી. તેનો આપણને જાતઅનુભવ છે. આપણા ઋષિ-મુનિઓ આવી બધી વાતો પોતાના માનસિક બળ વડે, પોતાની સંકલ્પશક્તિ વડે નક્કી કરતા હોય છે. કોઈને ત્રાસ નહીં. કોઈને પીડા નહીં. માત્ર સંકલ્પશક્તિથી જ ઘણી વાતો સિદ્ધ કરતા હોય છે.

★ ★ ★

એક એક અંગ મળીને જેમ વ્યક્તિ શરીર બને છે તેમ વિશ્વનાં સમસ્ત શરીરો મળીને એક સમસ્ત વિરાટ શરીર બને છે. વિરાટ શરીરના કોઈ પણ અંગમાં થતી સુખદુઃખની અસર વત્તાઓછા પ્રમાણમાં આખા સમાજ ઉપર - આખા વિશ્વ ઉપર પ્રસરે છે, અને અન્યના સુખદુઃખની અસર આપણા ઉપર થયા વિના નથી રહેતી, માટે ચેતીને ચાલીએ.

★ ★ ★

માનવ મૂળ બુદ્ધિશાળી હોવા છતાં અપૂર્ણ છે. અપૂર્ણની સર્વ શોધો અને વિચારધારાઓ પણ અપૂર્ણ જ હોય. માટે ‘અમુક જ સાચું અને અમુક તો ખોટું જ’ એવા વિવાદમાં, આવા કટોકટીના કાળમાં ન પડીએ. “બહુ તંતવો બળવંતો” એ ન્યાયે ક્યારે કયો ઉપાય કારગત નીવડી જાય.

★ ★ ★

હજુ વિજ્ઞાનીઓનું સંશોધન વીર્યથી આગળ વધીને શુક્રને પણ સ્પર્શ્યુ નથી? હાલના વિજ્ઞાનીઓએ ભલે જીવવિનાશિની વિદ્યા પ્રાપ્ત કરી હોય, પણ હજુ “મૃતસંજીવની વિદ્યા” પ્રાપ્ત કરી નથી. તેઓ આ વિદ્યાની લગોલગ પહોંચવા આવશે ત્યાં સુધીમાં તો વિશ્વ મહાપ્રલયની લગોલગ પહોંચી ગયું હશે.

જેટલી ઝડપથી ટેકરીની ટોચે ચડી જઈએ છીએ તેટલી જ ઝડપથી નીચે ઊતરવાનું આવે છે. તે જ પ્રમાણે જેટલી ઝડપથી ભૌતિક શોધોરૂપી ટેકરી પર પહોંચી જઈશું, તેટલી જ ઝડપથી નીચે ઊતરવાનું આવશે.

★ ★ ★

આધુનિક વિજ્ઞાનની કલ્યાણકારી સુખ-સગવડનો લાભ જરૂર લેવાવો જોઈએ. અન્નના એક દાણામાંથી સો, હજાર અને લાખ દાણા ઉત્પન્ન કરીને તેનાથી લાખો જીવોનું પોષણ કરવામાં આવે તે વિજ્ઞાનનો કલ્યાણકારી ઉપયોગ છે, અને એક વિષાણુમાંથી સો, હજાર અને લાખ વિષાણુ ઉત્પન્ન કરીને - ફેલાવીને લાખો જીવોને નુકસાન પહોંચાડવામાં આવે તે વિજ્ઞાનનો અકલ્યાણકારી ઉપયોગ છે, ત્યાજ્ય પ્રયોગ છે.

★ ★ ★

આ કલિયુગ છે, એટલે વિલાસમય વાતાવરણ છે. તેમાં આધ્યાત્મિક અને યોગની વાત કહેવી, સાંભળવી અને તેમાં રસ લેવો એ ક્યારે બની શકે? જ્યારે ગયા જન્મનો અભ્યાસ હોય અને તેની થોડીઘણી સ્મૃતિ સાથે લાવ્યા હોઈએ ત્યારે તેમાં રુચિ-અભિરુચિ રહે.

★ ★ ★

“સાચાં સુખશાંતિ સૂક્ષ્મ અને અંતર્મુખ ધ્યાનમાં છે. અતિશય બહિર્મુખ સ્થૂળ ધ્યાનનું જ પરિણામ વર્તમાનકાલીન આધુનિક વિજ્ઞાન છે.”

★ ★ ★

॥ સત્યધર્મ ગુરુદેવ કી જય ॥

શાસ્ત્રીય ભાષામાં યોગ એટલે ચિત્તવૃત્તિનો નિરોધ. યોગશ્ચિત્તવૃત્તિનિરોધ:

યોગ-સમાધિ : સમાધિનું નામ યોગ છે અને — યોગ: કર્મષુ કૌશલમ્ - કર્મોમાં કુશળતા - ચિત્તવૃત્તિઓના નિરોધનાં કર્મોમાં કુશળતા - સમાધિ પ્રાપ્ત કરવાના કર્મોમાં કુશળતા પ્રાપ્ત કરવી એનું નામ યોગ. યોગની સામાન્ય વ્યાખ્યા ઉપર મુજબની છે કે જે, સવિશેષ આત્મતત્ત્વથી સંબંધિત છે અને તે આર્યપરંપરાની બક્ષિસ છે. આર્યપરંપરાનું અભીષ્ટ છે : કલ્યાણ-મોક્ષ-કૈવલ્ય-આત્મ-પરમાત્મ તત્ત્વની ઓળખ.

તળપદી ભાષામાં યોગ એટલે મિલન. કોને મળવું ? કોનું મિલન ? સાચી સમજણને મળવું, અર્થાત્, ભ્રમનિરસન કરવાવાળી સમજને પ્રાપ્ત કરવી. સાચી સમજણ વધતી વધતી ક્રમપૂર્વક સ્થૂળક્ષેત્રોને પાર કરતી, સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ ક્ષેત્રોની સીમાઓને પણ ઉલ્લંઘી જાય, કુશળતા, કુશાગ્રતામાં બદલાઈ જાય અને બુદ્ધિ પ્રજ્ઞામાં પરિવર્તિત થઈ જાય. ત્રીજું નેત્ર-દિવ્યનેત્ર ખૂલી જાય. સારાસાર-નિત્યાનિત્યવિવેકની પ્રાપ્તિ હસ્તામલક થઈ જાય ! અને પછી ભાર વગરનું ભણતર ! એટલે કે 'સકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે'માંથી મુક્તિ મળી જાય, અર્થાત્ કૈવલ્ય પ્રાપ્ત થઈ જાય - અર્થાત્ દુઃખની પ્રતિક્રિયા વગરના સુખની પ્રાપ્તિ થઈ જાય. સાપેક્ષવાદની સમજણના-કુળશતાના દીવડાઓ તેના રોમેરોમમાં પ્રગટી ઊઠે અને છતાંય તેનું જીવન, 'સંસારમાં સરસો રહે એનું મન મારી પાસ' એ ઉક્તિનું હાજરાહજૂર દૃષ્ટાંત પૂરું પાડતું હોય.

૧. યોગ એટલે ?

‘ઉષ્ણ અને શીતનું - સૂર્ય અને ચંદ્રનું મિલન, પ્રાણ-અપાન, ઈડા-પિંગલા નાડીનું મિલન, શ્વાસોશ્વાસની લયતા સાધીને શરીરની શીતોષણાની વિષમતા ટાળીને સદા નીરોગી રહેવું.’

॥ સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ અને તેમની જય તો જ આપણી જય ॥

૨. બહિર્મુખ ઈન્દ્રિયોને અંતર્મુખ કરવી. ઈન્દ્રિયોની શક્તિને વધારી દેવી કે જેથી સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ વસ્તુને—અતીન્દ્રિય વસ્તુને ગ્રહણ કરી શકે.

૩. ક્રમેક્રમે સ્થૂળતામાંથી સૂક્ષ્મતામાં જવું અને સંપૂર્ણ નિર્વાસનિકતા કેળવીને એક શરીરમાં રહેલાં ૨૪-વીર્યને પરસ્પર પચવા દઈને અજરપણાના સાચા રહસ્યને, વજ્રોલી મુદ્રાના સાચા રહસ્યને પામવું. દરેકેદરેક શરીરમાં શિવ અને શક્તિ બંને રહેલાં છે. શક્તિબીજ ‘૨૪’ અને શિવબીજ ‘વીર્ય’ છે. દરેક શરીરમાં ૨૪ અને વીર્ય બન્ને રહેલાં છે. એક શરીરમાં જે ‘૨૪’ અને ‘વીર્ય’ તે બંનેનું તે જ શરીરમાં સંમિલન થવું તે વ્રજોલી મુદ્રાની સિદ્ધિ-રહસ્ય, શિવશક્તિનું મિલન અને વ્યષ્ટિ વિદ્યુતનું સમષ્ટિ વિદ્યુત સાથે સંધાણ.

૪. મન અતિ ચંચળ છે. તેને જો સારાં કામમાં રોકેલું નહીં રાખીએ, તો તે ખોટા કામમાં લાગી જશે. મનના સમાધાન જેવું એકેય સુખ નથી. મનનું સમાધાન કરવાની કળા તેનું નામ યોગ.

તળપદી ભાષામાં યોગની વ્યાખ્યા કરી. યોગ એટલે મળવું. કર્મ સાથે આપણો યોગ થઈ જવો જોઈએ, અર્થાત્ જે સ્થૂળ-સૂક્ષ્મકર્મ આપણે કરતા હોઈએ તેનાથી જુદા ના રહીએ. તેની સાથે એકાકાર થઈ જઈએ, તો એ કર્મ પૂર્ણ થઈ શકે. કર્મની કુશળતા કર્મ સાથે એકાકાર થઈ જવામાં છે. યોગ એટલે તન અને મનને, તંદુરસ્ત રાખવા માટેની પ્રક્રિયા.’

યોગ એટલે ચિત્તવૃત્તિઓનો નિરોધ કરવાના સૂક્ષ્મ ઉપાયો-યુક્તિઓ. તે અનંત છે. જેને જે ફાવે તે ઉપાયનો ઉપયોગ કરી ચિત્તવૃત્તિનો નિરોધ કરીને કૈવલ્યની અનુભૂતિ કરી શકે છે. ચિત્તવૃત્તિઓનો નિરોધ કઈ રીતે કરવો તેની પૂર્ણ જાણકારી પ્રાપ્ત

કરવી તે જ્ઞાન. તે જ્ઞાન પ્રમાણે આચરણ ક્રિયા કરીને ચિત્તવૃત્તિ નિરોધરૂપી ફળ પ્રાપ્ત કરી લેવું તે યોગ, અને ચિત્તવૃત્તિનિરોધ-સુખમાં પ્રેમ થઈ જવો તે ભક્તિ.

જેમ કે, લાડુ કઈ રીતે બનાવાય તેની જાણકારી પ્રાપ્ત કરવી તે થયું (લાડુ બનાવવાનું) જ્ઞાન, જ્ઞાન પ્રમાણે લાડુ બનાવીને જમીને તૃપ્ત થવું તે યોગ અને પછી તે લાડુમાં પ્રેમ થઈ જવાથી, લાડુભક્ત થઈ જવું તે ભક્તિ.

‘નિર્ઝર ઝર્યુ કો ગેબથી’ પુસ્તકમાંથી સાભાર

- યોગભિક્ષુ

ચાલો ઊજવીએ : સર્વ જીવ શુભેચ્છા દિવસ

આજના શુભ દિવસે આપ જગતના સર્વ જીવો માટે શું ત્યાગી શકો છો?

આપ આજના દિવસે સર્વ જીવો માટે ફક્ત શુભેચ્છાઓનું શુભકામનાઓનું દાન કરો એવી આપને આગ્રહભરી વિનંતી છે.

આપણી પાસે બીજું કંઈ ભલે ન હોય પરંતુ “સૌ સુખી થજો” એટલો શુભ-સંકલ્પ જરૂર છે. માટે “વિશ્વના સર્વ જીવો, સુખી થજો” એવી ભાવનામાં આપણે વધુમાં વધુ રહીને આજના દિવસને ઊજવીએ.

કોઈ પણ પ્રકારનું આચરણ કરતાં પહેલાં વિચાર કરવો પડે છે; આચરણથી પણ પહેલું સ્થાન વિચારનું-સંકલ્પનું છે. શુભ સંકલ્પ જબરદસ્ત શક્તિશાળી હોય છે. તે, વર્તુળ પૂરું કરીને (સરકિટ કમ્પલીટ કરીને) જ્યાંથી ઉત્પન્ન થયો હોય છે ત્યાં પાછો આવીને સમાય છે તેથી શુભ સંકલ્પ કરનાર પોતે પણ સુખી થાય છે.

લાકડામાં રહેલો અગ્નિ પ્રગટે છે ત્યારે તે, લાકડાને પ્રથમ બાળે છે કે જેમાં તે રહ્યો છે. તેમ ઈર્ષા-અગ્નિ પ્રગટે પણ જે હૃદયમાં પ્રગટે છે તે હૃદયને પહેલાં બાળે છે. શુભેચ્છા પણ જેમાં પ્રગટે છે તેને પ્રથમ સુખ આપે છે.

જો શાંતિને આપીએ, તો શાંતિને પામીએ.

બાવળમાંથી કાંટા જ મળે છે અને આંબામાંથી કેરીઓ જ મળે છે. તેમ અશાંતિમાંથી અશાંતિ જ અને

શાંતિમાંથી શાંતિ જ મળે છે. સારાં કર્મો કરવાથી સુખ અને ખરાબ કર્મો કરવાથી દુઃખ જ મળે છે.

બાવળ, આંબો વગેરે જે જગ્યાએ વાવ્યા હોય તે જ જગ્યાએ ઊગે છે અને ફળ આપે છે તેથી તેની ફળપ્રાપ્તિની આપણને ખબર પડે છે. પરંતુ સૂક્ષ્મ સત્-અસત્ કર્મો જ્યાં કર્યાં હોય ત્યાંથી તુરત જ ફળ આપતા નથી તેથી ફળપ્રાપ્તિની શીઘ્ર સમજણ પડતી નથી. સાદું કે ખોટું કાર્ય અમદાવાદમાં કર્યું હોય તો તેનું સુખ કે દુઃખરૂપી ફળ મુંબઈ કે અન્ય સ્થળેથી પણ મળી શકે છે. સૂક્ષ્મ કર્મનો સૂક્ષ્મ નિયમ જલદી સમજમાં ઊતરે તેવો નથી તેથી મનુષ્ય ગફલતમાં રહી જાય છે અને ખોટાં કાર્યો કરીને દુઃખી થાય છે.

કોઈ બળવાન મનુષ્ય જતો હોય તેને લાફો મારવાનું આપણને મન થાય તો આપણે મન ઉપર કાબૂ રાખીએ છીએ. કેમ કે એ ખબર છે કે તેને આપણે એક લાફો મારશું તો તે સામેથી આપણને દસ લાફા ફટકારશે. પરંતુ નિર્બળને હેરાન કરતાં આપણે થોડા પણ અચકાતા નથી. કારણ કે આપણે એમ માનીએ છીએ કે તે ક્યાં કાંઈ કરી શકવાનો હતો? પરંતુ સાવધાન! તે કર્મનું ફળ દુઃખ પણ કર્મના સૂક્ષ્મ નિયમ પ્રમાણે યથાસમયે જરૂર ભોગવવું જ પડે છે. માટે આટલું જરૂર યાદ રાખીએ કે-

- (૧) બીજા જીવોને સુખી કરવાથી સુખી થવાય છે.
- (૨) બીજા જીવોને દુઃખી કરવાથી દુઃખી થવાય છે.

॥ સત્યધર્મ ગુરુદેવ કી જય ॥

- (૩) બીજાઓને સન્માન આપવાથી સન્માન પમાય છે.
- (૪) બીજાઓ તરફ ઈર્ષા કરવાથી ઈર્ષા મળે છે.
- (૫) બીજાઓ ઉપર ક્રોધ કરવાથી ક્રોધ મળે છે.
- (૬) બીજાઓનો તિરસ્કાર કરવાથી તિરસ્કાર મળે છે.
- (૭) બીજાઓ માટે શુભેચ્છા રાખવાથી શુભેચ્છાઓ મળે છે.

મૃત્યુલોકને દિવ્યલોક કેવી રીતે બનાવશું?

અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહને ‘યમ’ કહેવામાં આવે છે કે જે અષ્ટાંગયોગનું પ્રથમ અંગ છે. આ પાંચેનું જે પાલન કરે છે તે મૃત્યુના દેવ યમને દૂર રાખી શકે છે એટલે કે ઈચ્છા-મૃત્યુ થઈ શકે છે. તેથી તેનું ‘યમ’ નામ સાર્થક છે. યમનાં ઉપરોક્ત પાંચ અંગોનું પાલન જેને કેવળ થોડી સાધના કરવી છે તેને માટે તો ઉપયોગી છે જ, પરંતુ જેને મનુષ્યજન્મની સાર્થકતા કરી જીવનમાં વધુમાં વધુ સુખશાંતિ પ્રાપ્ત કરવાં છે તે સર્વ માટે ઉપયોગી છે. જો બચપણથી જ બાળકોને બાલમંદિરોથી જ શરૂઆત કરાવીને શાળાઓ અને મહાશાળાઓ સુધી યમનાં અંગોનું અતિ આત્મીયતા અને યુક્તિ-પ્રયુક્તિપૂર્વક શિક્ષણ આપવામાં આવે તો ઉન્નતિ અને કલ્યાણનું એક જબરજસ્ત કાર્યસહેજમાં સંપન્ન થઈ જાય અને તો વિશ્વ ઉપર જેલખાનાં, દવાખાનાં અને પાગલખાનાં ક્યાંય જોવા ન મળે. જોકે હાલમાં તો આ વાતો શેખચલ્લીના તરંગો જેવી લાગશે! પણ જો ઉપરોક્ત તૈયાર થયેલ દિવ્ય-ગુણ-સંપન્ન પેઢીઓ વિશ્વ ઉપર અસ્તિત્વમાં આવતી જાય તો એક દિવસ મૃત્યુલોક દિવ્યલોક થઈ જાય તેમાં કોઈ શંકા નથી.

આતંકવાદ નાથવો છે?

વરસાદ પડવાથી જેમ બિલાડીના ટોપ ફૂટી નીકળે છે તેમ આતંકવાદ ફૂટી નીકળતો નથી પણ તેને અસહનશીલતા અને અજ્ઞાનતા દ્વારા આમંત્રણ આપવામાં આવે છે.

॥ સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ અને તેમની જય તો જ આપણી જય ॥

આતંકવાદ નાથવા માટે પ્રથમ એ રહસ્ય જાણવું પડશે કે આતંકવાદનું બીજ મનુષ્યના મગજમાં અને હૃદયમાં કઈ રીતે રોપાય છે? ઠેઠ હૃદયભૂમિમાં પડેલા બીજને જ્યાં સુધી નષ્ટ કરવામા નહીં આવે ત્યાં સુધી આતંકવાદ જડમૂળથી નાશ પામશે નહીં અને ગમે તે રૂપે, રંગે અને પ્રકારે ડોકિયું કરશે જ.

સ્થૂલાતિસ્થૂલથી માંડીને સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ હિંસાનો એક વખત પ્રારંભ થઈ જાય છે પછી બદલાની ભાવનાથી પ્રેરાઈને તેનું ચક્કર ચાલવું પ્રારંભ થઈ જાય છે; સામે પક્ષેથી યોગ્ય પ્રતિભાવ ન સાંપડવા છતાં “બદલો નથી લેવો, હિંસાનો જવાબ હિંસાથી નથી આપવો” એવી પહેલ તે વખતે જે કરી શકે છે તે પક્ષ જ હિંસાના ચાલતા ચક્રને થંભાવી શકે છે. હિંસાચક્રનો પ્રારંભ કરવાની પહેલ ભલે ગમે તેના દ્વારા થઈ હોય પણ શક્તિશાળી પક્ષ તો તે જ છે કે જે તેને થંભાવવાની પહેલ કરે છે.

હિંસા ખોટી એટલા માટે છે કે તેથી વેર બંધાય છે અને પછી વેરબદલો લેવાની સાંકળ એવી ગંઠાય છે કે પછી અનંત નિર્દોષ અને નિરપરાધ માણસોને તેમાં સંડોવાવું પડે છે અને એ રીતે અનેક પેઢીઓ અને રાષ્ટ્રો તેમાં ગારદ થઈ જાય છે.

બાળમંદિરોમાં, શાળાઓમાં અને મહાશાળાઓમાં આધુનિક વિજ્ઞાનયુક્ત ઘણું બધું શીખવવામાં આવે છે તે સારું જ છે, પણ જ્યાં સુધી ઉપર કહેલી પાયાની બાબતો નહીં શીખવાય ત્યાં સુધી આધુનિક ભણતર પાયા વિનાની ઈમારત જેવું સાબિત થશે - થયું છે.

“વેરથી વેર શમશે નહીં” એ વાત ઉપદેશવાની અને છાપાઓમાં આપવાની માત્ર ન રહેતાં એ શિક્ષણના પાયાનો વિષય બને તે સમય હવે ઘણો વીતી ચૂક્યો હોવા છતાંય થોડો બાકી જરૂર છે. માનવરક્ષાના મહારથીઓ અને વિશ્વકલ્યાણના ચિંતકોએ મળીને એવું

કાંઈક કરવાની સખત જરૂરત છે કે જેથી “વેરથી વેર શમશે નહીં” તે રહસ્ય યુક્તિપ્રયુક્તિ અને મનોવૈજ્ઞાનિક ઢંગથી બાળકોને ગળથૂથીમાંથી પાન કરાવી શકાય. વહેલો કે મોડો, તો જ આતંકવાદ નાથી શકાશે. આ સિવાયના ઘણા ઉપાયો વિશ્વ ઉપર અજમાવાઈ ચૂક્યા છે તો આ પણ એક વખત આચરી જોવાય.

જોકે આતંકવાદનું અસ્તિત્વ જગત ઉપર દેવ-દાનવનાં યુદ્ધ રૂપે કે દૈવી-આસુરી શક્તિના ઘર્ષણ રૂપે વત્તાઓછા પ્રમાણમાં હરહંમેશ રહ્યું જ છે - રહેવાનું જ છે. તેને સંપૂર્ણપણે અટકાવી નહીં શકાય. પરંતુ તેને વધુમાં વધુ શાંત કરવા માટે ગળથૂથીમાંથી જ - શિક્ષણના પાયામાંથી જ એ શીખવવું પડશે કે “

- (૧) વેરથી વેર શમશે નહીં.
- (૨) બદલો ન લેવાની જે પહેલ કરે છે તે જ શક્તિશાળી છે.
- (૩) પોતાના મસ્તકની આહુતિ આપવા કરતાં પણ ઉપરોક્ત આહુતિ વધુ પુણ્યદાયી છે.
- (૪) હિંસાના ચાલતા ચક્રને થંભાવવામાં જે કાંઈ સહન કરવું પડે તે હસતાં હસતાં સહન કરવું તે કાયરતા નથી પણ તે જ સાચી શૂરવીરતા છે.” વગેરે વગેરે.

આ સિવાય તો હું તારાને મારું અને તું મારાને કાપ્ય, પછી મારવા-કાપવાના ચક્રને થંભાવે કોણ? આ ચક્રને થંભાવનાર સામા ઉપર તો ઉપકાર કરે જ છે પણ પોતા ઉપર પણ ઘણો મોટો ઉપકાર કરે છે. હિંસાના ચક્રને થંભાવવાની પહેલ કરીને તે પોતાની પછીની આખી પેઢીને મારો-કાપોમાંથી બચાવી લે છે.

આવતી પેઢીમાં જડમૂળથી આવી કલ્યાણપ્રદ વિચાર-રોપણીનું ફળ ભલે બે-ચાર પેઢી પછી મળે પણ આ સિવાય તો કદી મળવાનું નથી તે આજ સુધીના અખતરાઓથી સાબિત થઈ ચૂક્યું છે.

“સ્વધર્મે નિધનં શ્રેયઃ” ઉપરોક્ત સ્વધર્મના વિચાર, આચાર, પ્રચાર અને પ્રસારમાં જે કાંઈ

આપત્તિઓ આવે તેમાં અંતે શ્રેય જ છે. સ્વધર્મ એટલે પોતાનો ધર્મ અર્થાત્ આત્માનો ધર્મ. સર્વ આત્માને - તમામ જીવોને સુખશાંતિ મળે તેવા પ્રયત્નો કરવામાં મૃત્યુ આવે તોય તેને શ્રેયસ્કર ગણ્યું છે અને “પરધર્મો ભયાવહ”. પરધર્મ એટલે કે પારકો ધર્મ અર્થાત્ આત્મા સિવાયનો ધર્મ. કોઈ પણ જીવને દુઃખ-અશાંતિ થાય તેવું વર્તન કરવું તે ભયકારક છે. આ વાતને સાબિત કરવાની જરૂર નથી, સૌને સ્વાનુભવ છે જ. અસ્તુ.

હિંસાને નાથવા માટેનાં મૃતસંજીવની મહાસૂત્રો

- (૧) હિંસાની પ્રતિક્રિયા હિંસા છે અને અહિંસાની પ્રતિક્રિયા અહિંસા છે.
- (૨) હિંસાથી હિંસા ફાટી નીકળે તો અહિંસાથી અહિંસા ફળી શકે.
- (૩) હિંસાથી હિંસક તરફ વેરવૃત્તિ બંધાય છે, વેરવૃત્તિથી બદલાની ભાવના બંધાય છે, બદલાની ભાવનાથી હિંસા આચરાય છે અને હિંસાથી પાછી બદલાની ભાવના. આમ હિંસા અને પ્રતિહિંસાના રહેંટનો અનંત ચક્રાવો ચક્રે ચડે છે.
- (૪) પોતે કાયરમાં ગણાવાની પરવા કર્યા સિવાય, જે બદલો લેવાની ભાવના પડતી મૂકીને હિંસા-પ્રતિહિંસાના ચક્રને થંભાવવાની પહેલ કરી શકે છે તે વીર-શૂરવીર-મહાવીર સમાન છે. કારણ કે તેના દ્વારા સમાજમાં સુખશાંતિનું સામ્રાજ્ય પુનઃ સ્થપાય છે.
- (૫) મરીને પણ જીવવા દઈશું, એ આદર્શને વળગી રહીશું.
- (૬) વ્યક્તિ વામનશરીર છે અને વિશ્વશરીરો વિરાટ શરીર છે. વ્યક્તિ-શરીરના કોઈ પણ એક અંગમાં થતું સુખદુઃખ જેમ આખું શરીર અનુભવે છે તેમ કોઈ પણ શરીરના સુખ-દુઃખની અસર વિશ્વનાં બધાં શરીરોમાં પહોંચે છે. માટે સુખી કરીએ અને સુખી થઈએ.

॥ સત્યધર્મ ગુરુદેવ કી જય ॥

‘આજનું ભાથું’ માંથી સાભાર

(ફેસબુક પોસ્ટ)

- યોગભિક્ષુ

બે મિત્રો-૧ ૩૬

ચિ. નૈષધભાઈ અને ચિ. ગિરિશભાઈ બંને મિત્રો, પૂ. ગુરુદેવે ઉપદેશેલા બહુજન હિતાય, બહુજીવ સુખાય કાર્યોને સુસંપન્ન કરવામાં ઝઝૂમી રહ્યા છે.

(ચિ. નૈષધભાઈએ તો હાલમાં વસમી વિદાય લીધી)

પૂ. ગુરુદેવના લગભગ સઘળા દુર્લભ સત્સાહિત્યને વાંચવાનો આપણને લાભ મળી રહ્યો છે તેનો યશ નૈષધભાઈને જાય છે. બંને મિત્રોએ મળીને, રાતદિવસ જોયા વિના સઘળા સત્સાહિત્યનો અંગ્રેજીમાં અનુવાદ કર્યો, જે વેબસાઈટ પર મુકાઈ ગયો છે.

પૂ. ગુરુદેવે, બચપનથી હાલ ૮૪ વર્ષ સુધી. બહુજન હિતાય સુખાયની યોજનાને સાકાર કરવાનાં જે સપનાં સેવ્યાં તેને સાકાર કરવા માટે શ્રી ચિ. ગિરિશભાઈ તો થનગની રહ્યા છે, કે જેઓ અદ્વિતીય ગુરુનિષ્ઠ છે.

‘ગુરુનિષ્ઠામાં’ સાચા મિત્ર સાબિત થાય એવા ગિરીશભાઈ તો ઘણા મોટા પ્રમાણમાં, ગુરુજીનું સત્સાહિત્ય પ્રકાશિત કરવા ઈચ્છે છે પણ પૂ. ગુરુદેવ પોતાની જૈફ ઊંમરના કારણે બધે પહોંચી શકે તેમ નથી. પણ સાચા જિજ્ઞાસુ તો એમ જ સમજતા હોય છે કે ‘સહજ મિલા સો દૂધ બરાબર’. ભદ્રજનોથી પ્રેરણા પ્રાપ્ત કરીને, ભદ્ર બનીને મનુષ્યજન્મ સફળ કરીએ.

જોડી-તોડી-૧ ૩૭

હાલા નૈષધભાઈ વ્યાસ અને ગિરીશભાઈ સિંઘલની જોડી માનુષનું બિચારાનું શું ગજું? કુદરતે જ કૂરતાથી જોડી તોડી.

કાળ, કાળનું કામ કર્યે જ જાય છે, કુદરતનો અફર નિયમ કોઈથી ફરતો નથી.

॥ સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ અને તેમની જય તો જ આપણી જય ॥

આવા પ્રેરક પ્રસંગો સૌને પ્રેરણા આપે છે કે ભલે નિષ્કામ પ્રેમ બધે કરવો પણ ક્યાંય મોહ-મમતા ન થઈ જાય તેના માટે બેહદ સાવધ રહેવું.

મનુષ્યજન્મ સનાતન સુખ માટે થયો છે એ વાત વિસરાય નહિ. નહિ તો ચોંચાંસી લાખનું ચક્કર ચાલુ.

આપણે તો ટીપે ટીપે પુણ્યનું સરોવર ભરવાનું છે. ધીરજના ફળ મીઠા.

ખમતીધર-૧ ૩૭

સુધારો

હાલા નૈષધભાઈ વ્યાસની અને, ગિરીશભાઈ સિંઘલની એવી જોડી, એને તોડવાનું તો માણસનું ગજું શું? કુદરતે જ એ જોડી તોડવી પડી.

પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા આપણને સૌને આવી ખમતીધર જોડી આપવાની કૃપા કરે.

જય ઓમ્ ગુરુદેવ.

ચાર્જ થાય-૧ ૩૮

આપણે જ્યારે ગુરુસંતોના અતિ ભાવવિભોર થઈને દર્શન કરીએ છીએ ત્યારે આપણી આધ્યાત્મિક બેટરી ચાર્જ થાય છે. બેટરી ચાર્જ થાય એટલો ભાવ જરૂર જગાડવો જોઈએ, નહિ તો દર્શનનો પૂરો લાભ મળે નહિ. બેટરી પૂર્ણ ડિસ્ચાર્જ થાય ત્યાર પહેલાં તેને ચાર્જ કરી લેવી જોઈએ. ગુરુસંતોના શરીરની ગેરહાજરીમાં પણ બેટરીચાર્જ કરી શકાય છે, પણ ત્યારે ‘ભાવવિભોરપણાની માત્રા થોડી વધારે જરૂરી.

ગુરુસંતોનાં દર્શનને જઈએ અને આપણી બેટરી ચાર્જ ન થાય તે તો આપણું જ પામરપણું ગણાય.

ભજનની આ લીટી બહુ સરસ છે -

‘કાં તો ગુરુજી, જ્ઞાન વગરનાને,
કાં તો એ પામર પ્રાણી મારા સંતો
જૂના ધરમ લ્યો જાણી’.

વારસો-૧૩૯

ચિ. નૈષઠ વ્યાસની બંને દીકરીઓ દર્શનિ આવી.

થોડી વાર પછી મેં જવાનું કહ્યું પણ તેઓ બેસી રહ્યાં. મને એમ કે કાંઈ પૂછવાનું હશે. મેં કહ્યું જ્યારે મન થાય ત્યારે આવવું. ચિ. ખેવના ૨૩તાં-૨૩તાં કહેકેહું પૂછવા જ ઈચ્છતી હતી કે ‘મળવા આવવું હોય તો ક્યારે આવી શકાય?’

પછી બધા ઊઠ્યા. ચિ. મુમુક્ષાએ નજીક આવીને પૂછ્યું કે-ગુરુજી! મારા પપ્પા અનુવાદનું કામ (ટ્રસ્ટનું) કરતા હતા તે ચાલુ રાખી શકાય? મેં પૂછ્યું કે કોણ કરશે? મુમુક્ષા કહે કે હું.

મેં કહ્યું કે વિચારીને કહીશ.

સાર : આનું નામ સાચો વારસો લીધો કહેવાય અને સાચો વારસો દીધો કહેવાય.

એક્ષ-રે દૃષ્ટિ-૧૪૦

પરમ-ગુરુદેવ પ્રણવ-પરમાત્માની અહૈતુકી કૃપાથી આપણને એક્ષરે-દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય તો, એટલે કે જગત જેવું છે તેવું દેખાય તો, એટલે કે, સમસ્ત જગતનાં સ્ત્રી-પુરુષો પંચ-મહાભૂતનાં દેખાય તો, ખૂબ રૂપાળા પુરુષને કે ખૂબ રૂપાળી સ્ત્રીને પરસ્પર આપસમાં શારીરિક આકર્ષણ કદી ન જાગે.

તો, પરસ્પર આપસમાં બંનેને, બંનેનાં શરીરો પંચમહાભૂતનાં જ દેખાય અને શરીરની અંદર મહાયૈતન્ય સ્વરૂપ મહાસત્તા જ વિલસતી અનુભવાય.

મહાયુદ્ધો-૧૪૨

મહામારીના રોગચાળા ફાટી નીકળે છે તે તો કુદરતકૃત હોય છે, પણ-

મહાયુદ્ધો ફાટી નીકળે છે તે તો મનુષ્યકૃત હોય છે, તેથી માણસોએ જ મહાયુદ્ધો મઠારવાં જોઈએ-ન થવા દેવાં જોઈએ.

દેખીતી રીતે જોતાં ભલે યુદ્ધ કરવામાં કોઈ પણ હોય પણ સૂક્ષ્મ રીતે જોતાં આપણે જ સૌ છીએ.

લોભીજન-૧૪૩

ઘણી સરિતાનું નીર જઈ, સિંધુમાં સમાયે;

તો પણ કદી તેનું પૂર્ણ નવ, પેટ ભરાયે.

તેમ લોભીને ધન મળે, તૃપ્તિ ન પામે;

પાંચ મળે દશ તણી આશા, અંતરમાં જામે.

જો જગદિશે કરુણા કરીને, ઘટતું આપ્યું હોય છે; તે પણ લોભીજન લોભમાં હોય તે પણ ખોય છે!!!

ઑક્સિજન-૧૪૪

આનંદમાં જેટલા વધુ રહીએ તેટલો ઑક્સિજન વધુ મેળવીએ.

પરોપકારનાં કાર્યો કરવાથી જે આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે, તે આનંદમાં ભરપૂર ઑક્સિજન ભરેલો હોય છે. ઑક્સિજન પ્રાપ્ત કરવો સાવ સહેલો છે.

માબાપ-૧૪૫

માતા-પિતાના ગુણ ગાઈ શકે તેટલું કોઈ શક્તિ શાળી છે જ નહિ, આ તો આ ઠીક પણ સંતોષ માટે બધું ઠીક છે.

ડુંગરા દૂરથી રળિયામણા.

નાભિનાળ-૧૪૬

બાળક માતાના ગર્ભ સાથે નવ-નવ માસ સુધી જોડાયેલું રહે છે તોપણ જન્મ થાય છે ત્યારે પણ તે પોતાની ‘નાભિનાડી’ દ્વારા માતા સાથે જોડાયેલું રહે છે! તેવાં માતા-બાળકને જુદાં કોણ પાડી શકે??

ચમત્કાર-૧૪૭

નિસર્ગ દ્વારા રચાયેલું પંચ-મહાભૂતનું આ શરીર કે જે અસંખ્ય અંગો દ્વારા નીરોગપણે દીર્ઘપણે રાતદિવસ ચાલી રહ્યું છે તે પરમાત્માનો ચમત્કાર છે.

ઉતાવળ-૧૪૮

અમને મરવાની ઉતાવળ છે, કેમ કે તો ખોટાં કર્મો કરવામાંથી ઉતાવળે છુટાય;

॥ સત્યધર્મ ગુરુદેવ કી જય ॥

અમને વધુ જીવવાનો મોહ છે, કેમ કે તો સત્કર્મો ખૂબ વધુ કરી શકાય.

(નિત્ય સેવા, નિત્ય કીર્તન ઉત્સવ; નીરખવા નંદકુમાર રે... ન. મહેતા)

આપણે મુક્તિને એટલા માટે પ્રાપ્ત કરવાની છે કે તો જગતની કોઈ એક સ્ત્રી મહાભયંકર પ્રસવ-પીડામાંથી ચોક્કસ બચી જાય.

જો આપણે જન્મ ધારણ કરીએ તો જ કોઈ સ્ત્રીને પ્રસવ-પીડાનો પ્રસંગ આવે ને? પણ આપણે જન્મીએ જ નહિ તો? મુક્તિને પ્રાપ્ત કરી લઈએ તો? તો, ન બજેગા બાંસ, ન બજેગી બાંસુરી.

બાબરી-૧

જન્મ પછી પહેલી વાર, અમુક ઉંમરે બાલ ઉતરાવવાને બાબરી ઉતરાવવી કહે છે. શા માટે બાબરી ઉતરાવવી?

જન્મ પછી જે બાલ બરાબર ન આવ્યા હોય તે બરાબર આવે અને મસ્તકનાં રોમછિદ્રો પૂરાં ખૂલી જાય, અને તેથી મસ્તકનો અને બુદ્ધિનો વિકાસ થાય. બીજું-

એ નિમિત્તે જે કાંઈ દાન-ધર્મ-પુણ્ય થાય એનો પણ લાભ મળે, તે પ્રસંગ ધાર્મિક ક્ષેત્રમાં હોય તેથી ધાર્મિક સંસ્કાર પણ વિકસે, વળી એ નિમિત્તે કુટુંબમેળો થાય, સૌ પરસ્પર સુખદુખની વાતોની આપલે કરે, મળેલા સૌને પરસ્પર હૂંફ મળે. વગેરે.

ગુરુ મળવા અને કરવા એ બન્ને અલગ ઘટના છે. મળવો એ નિયતિદત્ત કૃપા છે, કરવા એ વ્યક્તિગત પસંદગી છે.

ગુરુ કર્યા કરાય નહીં, પણ... અનાયાસે, દિવ્યકૃપાએ, અહોભાગ્યે પૂર્વભવના ઋણાનુબંધ ઉદયમાં આવે તો જ ગુરુ મળે અને ફળે.

॥ સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ અને તેમની જય તો જ આપણી જય ॥

ઉતાવળે ગુરુ ન લાધે, તે માટે નિતાંત નિરાંતની નીવ પાયામાં હોવી જોઈએ, ધીરજના ધામા જોઈએ લાયકાત કેળવવી પડે, સંસ્કારિતાની યોગ્યતા સાબિત કરવી પડે.

શિષ્ય સ્વરૂપનો શુભ સંકલ્પને સિદ્ધ કરવો પડે, આ બધું જો શક્ય હોય તો ગુરુ સહજ છે, તો ગુરુ તમને મળવા આતુર છે.

જે માતા-પિતાને સ્વર્ગ તરફ લઈ જાય એ હોય છે પુત્ર, જે સ્વર્ગને જ ઘરે લઈ આવે તે હોય છે પુત્રી અને જે ઘરને જ સ્વર્ગ બનાવી દે તે હોય છે વહુ.

જય નારાયણ,

નેષધકાકાને બહુ વખત મળ્યો નથી, પણ એટલી ખબર છે કે તેઓની નિર્ણયશક્તિ બહુ જબરી.., પોતે જે નક્કી કર્યું હોય કે મારે આમ કરવું છે, પછી ત્રિલોકમાં પણ કોઈ તે બદલાવી ના શકે.

જે સમયે ઓમ્પરિવાર ફૂલ્યોફાલ્યો ન હતો, હજી શરૂઆત જ હતી, અને તે વખતે એમ નક્કી કરવું, કે આ જ મારા ગુરુદેવ અને આ જ મારા ભગવાન, એ બહુ અઘરું છે. જેમના વિશે બોલવું, અમારા ગજા બહારની વાત

ખરા હનુમાનજી

જય નારાયણ.

- જગત સોની

‘ગુરુનિષ્ઠામાં’ સાચા મિત્ર સાબિત થાય એવા ગિરીશભાઈ તો ઘણા મોટા પ્રમાણમાં, ગુરુજીનું સત્સાહિત્ય પ્રકાશિત કરવા ઈચ્છે છે પણ પૂ. ગુરુદેવ પોતાની જૈફ ઊંમરના કારણે બધે પહોંચી શકે તેમ નથી. પણ સાચા જિજ્ઞાસુ તો એમ જ સમજતા હોય છે કે ‘સહજ

મિલા સો દૂધ બરાબર'. ભદ્રજનોથી પ્રેરણા પ્રાપ્ત કરીને, ભદ્ર બનીને મનુષ્યજન્મ સફળ કરીએ.

●

સાસુ : તો તને રસોઈ બનાવતાં નથી આવડતું?

વહુ : ના

સાસુ : તો લગ્ન પહેલાં કીધું કેમ નહીં?

વહુ : મારે તમને બધાને સરપ્રાઈઝ આપવી હતી.

‘ગુરુપ્રસાદી’

‘ગુરુ’ તરફથી જે મળે, જેવું મળે, જેટલું મળે, જ્યારે મળે, અથવા ન પણ મળે છતાં જેની ભક્તિમાં ક્યારેય ઓટ ન આવે... એનું નામ છે ‘સમર્પણ’

સમર્પણ એ સાધનાનું મૂળ છે. પણ ધ્યાન રાખજો. ઘણાને પોતાના ‘સમર્પણ’નો પણ ‘અહંકાર’ હોય છે. એ કહેતો હોય છે ‘મારા જેવું સમર્પણ’ કોઈનું નથી. સાધના જગતમાં પણ મોહનીય કર્મ પોતાનો પ્રભાવ બતાવે છે. તપ, જપ, દાન, સેવા, વ્રત વગેરે સુકૃતોના પણ ‘અહં’ થતા જોવાય છે. માટે જ ‘સદ્ગુરુ’ને માથે રાખો. પંપાળે એવા નહિ, પણ જગાડે એવા...

●

વૃદ્ધઆશ્રમ મેં અપને માँ बाप से मास्क लगाकर मिलने गए एक व्यक्ति से गार्डने क्या दिल छू लेने वाली बात कही, “आप को तो पूरा मुँह ढक कर आना चाहिए था”

●

આપણે ૬૦-૭૦ના થઈએ ત્યાં સુધીમાં આપણાં માતાપિતા, કાકા, મામા, સાસુ, સસરા વ. અને આપ્તજનોનો એક મોટો કાફલો મોટી યાત્રાએ વિદાય થઈ ગયો હોય છે અને જે બચી ગયા હોય તેમાંથી પણ કોઈ આપણા દુઃખદર્દમાં ભાગ પડાવી શકતું નથી.

આપણે પણ મોટી યાત્રાએ જવાનું નક્કી જ છે. બહોત ગઈ અને થોડી રહી. જેટલી પણ ગઈ તેને બહોત સમજવાની અને જેટલી પણ રહી તેને થોડી સમજવાની. કારણ કે કેટલી બાકી છે તેની આપણને ખબર નથી માટે ‘થોડી રહી’ તેમજ સમજવાનું.

જો થોડી જ રહી છે તો ‘ગુણગ્રાહી’ થઈ જવાનું. આપણા પર થયેલા તમામ અવગુણોને ભૂલીને ફક્ત ગુણોને જ યાદ રાખવાના. કારણ કે બાકી ‘થોડી રહી’ છે. આવતો જન્મ ઉચ્ચ પ્રાપ્ત થાય માટે પરભવનું ભાથું બાંધી લેવાનું છે. ‘થોડી’નો પૂરો લાભ લઈ લેવાનો છે.

જરૂરત વખતે અન્યોની સહાય ન લેવી એ પણ સૂક્ષ્મ અભિમાન છે.

- યોગભિક્ષુ

ઉપન્યાસ-સમ્રાટ શ્રી પ્રેમચંદજી કહે છે કે જેઓ સુખ સમયે હસતા નથી અને દુઃખ સમયે રડતા નથી તે માનવોમાં મને વિશ્વાસ નથી. આમ કહીને તેઓ સરળતા અને સ્વાભાવિકતાની પ્રશંસા કરી રહ્યા છે.

મનુષ્ય એક સામાજિક પ્રાણી છે. સમાજ વિના તે રહી ના શકે, ભલે સૌનો પોતપોતાની રીતનો સમાજ હોય. મનુષ્ય, સમાજમાં રહેવાનું શા માટે પસંદ કરે છે?

કારણ કે તેની ઈચ્છા હોય, કે ન હોય તેને અન્યોની સહાયતા લઈને જ જીવવું પડે છે. બીજાને પોતાની મદદની જરૂરત હોય ત્યારે આપે અને પોતાને જરૂરત હોય ત્યારે લે તે માનવસહજ સ્વભાવ છે.

અપવાદ સ્વરૂપ કોઈ વ્યક્તિઓ એવી પણ જોવા મળે છે કે પોતાનું સર્વસ્વ સમાજ માટે ન્યોછાવર કરી નાખે, પરંતુ સમાજ પાસેથી રતીભાર પણ ન લે.

॥ સત્યધર્મ ગુરુદેવ કી જય ॥

કોઈ કોઈ વ્યક્તિઓ એવી પણ હોય છે કે જ્યારે પોતાની કોઈ પણ પ્રકારની મજબૂર સ્થિતિ આવે ત્યારે એટલે કે તેમને જ્યારે એમ લાગે કે આપણે સમાજ ઉપર વત્તે-ઓછે અંશે ભારરૂપ થઈ પડીશું ત્યારે તેઓ અતિ સ્વમાની સ્વભાવના કારણે ન કરવાનું (આપઘાત) કરી બેસે છે. તાત્વિક રીતે જોતાં આ ઓછી સમજણ કહેવાય. આમાં સ્વમાનનું રૂપ લઈને સૂક્ષ્મ પ્રયત્ન અભિમાન પથબ્રષ્ટ કરતું હોય છે. “હું સૌને મદદ કરું પણ હું કોઈની મદદ લઉં જ નહીં” એવી ભાવના હઠાગ્રહ-દુરાગ્રહનું જ એક રૂપ છે. પોતાનું શરીર પણ સમાજની સંપત્તિ છે. તેના પ્રત્યે બેદરકારી રાખીને કે શક્ય તેટલા ઉપાયો-ઉપચારો ન કરીને તેનો નાશ થઈ જવા દેવાનો આપણને કોઈ હક્ક નથી. અન્યોને દોડીને જેમ મદદ કરીએ છીએ તેમ જરૂરત હોય ત્યારે નિઃસંકોચ સમાજની મદદ લઈએ. પોતાનું શરીર સમાજનું જ એક અંગ હોવાના કારણે તેની બરાબર સારસંભાળ રાખવી તે મોહમમતા નથી પણ સમાજસેવાનું જ એક અંગ છે. જરૂરતવાળાને યથાશક્તિ સહાય ન કરવી તે જેમ એક નૈતિક અપરાધ છે, તેમ પોતાને જરૂરત હોય ત્યારે સમાજ પાસેથી મદદ ન લેવી તે પણ નૈતિક અપરાધ છે, પોતાનો હક્ક લેવા સમાજસેવકોએ ભલે કોઈ ઉપર જબરદસ્તી કરવાની નથી. પરંતુ જરૂરત સમયે રાજીખુશીથી કોઈ મદદ આપવા તૈયાર હોય તો તે ન લેવી એ ઠીક ન કહેવાય. સમાજ-સેવકોએ આ રહસ્ય જાણવું અતિ ઉપયોગી છે. આ પ્રસંગે એક વાત મને યાદ આવે છે.

થોડાં વર્ષો પહેલાં હું ઉરૂલીકાંચન નિસર્ગોપચાર આશ્રમમાં રહેલો. તે દરમિયાન એક દિવસ હું શ્રી બાલકોબા ભાવે(શ્રી વિનોબા ભાવેના ભાઈ)ને તેમની ઓરડીએ મળવા ગયો. નમસ્કાર કરીને તેમની સન્મુખ બેઠો. તેઓ તો નીચું જોઈને લખી રહ્યા હતા. બહારની જે ટપાલો આવેલી તેના કાગળોમાં જે બાજુ કોરી હતી તેનો ઉપયોગ તેઓ લખવામાં કરી રહ્યા હતા. થોડી વારે

તેમણે મારી સામે જોયું. તેમની ડાબી આંખ બંધ હતી. મેં તેમને પહેલાં કદી જોયેલા નહીં. મેં માન્યું કે તેઓ એક આંખે કાણા હશે. એ સ્થિતિમાં થોડી વાર તેમણે મારી જોડે વાતો કરી. તેમાં પોતે જે આવેલી ટપાલોની કોરી બાજુનો ઉપયોગ કરતા હતા તેનો ઉલ્લેખ કરીને કહ્યું કે રાષ્ટ્રની સંપત્તિ જેમ બને તેમ કરકસરથી વાપરવી જોઈએ. પછી થોડી સત્સંગ-વાર્તા થઈ. સાંજનો મળવાનો સમય લઈને હું ઊઠ્યો.

સાંજે મળવા ગયો ત્યારે તેમના મુખ સામે જોઈને મને ગજબ આશ્ચર્ય થયું! અત્યારે તેમની ડાબી આંખ ખુલ્લી અને જમણી આંખ બંધ હતી. હું ખૂબ વિચારમાં પડી ગયો! મને થયું કે સવારે જોવામાં મારી કોઈ ભૂલ થઈ ગઈ હોય. ઊઠતી વખતે મારી શંકાનું સમાધાન કરવા મેં તેમને પૂછ્યું કે હું ભૂલતો ન હોઉં તો સવારે આપની ડાબી આંખ બંધ હતી અને અત્યારે... વચ્ચેથી જ તેમણે જવાબ આપ્યો જેથી મારા આનંદાશ્ચર્યની કોઈ સીમા ના રહી. તેમણે ટૂંકું ને ટ્ય કહ્યું કે એક આંખથી ચાલતું હોય તો બે આંખ શા માટે વાપરવી જોઈએ? આ લખતી વખતે પણ મારી આંખ સામે તે પ્રસંગ બરાબર તરવરે છે.

સૌની મદદ લેવી અને કોઈને મદદ ન દેવી એ દાનવપણું છે. જરૂરતવાળા સૌને યથાશક્તિ મદદ દેવી અને જરૂર પડ્યે પોતે પણ મદદ લેવી એ માનવપણું છે. અને સૌને મદદ દેવી પણ કોઈની મદદ ન લેવી એ દેવપણું છે. પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાયુ અને આકાશ, તેમને શાસ્ત્રોએ દેવ કહ્યાં છે. આપણે તો માનવ છીએ તેથી માનવસહજ સ્વભાવથી વર્તીએ તો આપણને અને અન્યોને વધુમાં વધુ સુખશાંતિ પ્રાપ્ત થાય.

સૂક્ષ્મ અભિમાન અનેક સ્વરૂપે આવે છે અને છેતરીને પછાડી દે છે. બુદ્ધિની કુશળતાથી અને ગુરુ-સંતોની કૃપાથી બહુરૂપી સૂક્ષ્મ અભિમાનને ઓળખી લઈએ. અસ્તુ.

॥ સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ અને તેમની જય તો જ આપણી જય ॥

એક ટૂક કે કારને, શ્વાન ઘરોઘર જાત!

- યોગભિક્ષુ

રહીમન ધીરજ કે ધરે, હાથી મન ભર ખાત;

એક ટૂક કે કારને, શ્વાન ઘરોઘર જાત!

કવિશ્રી રહીમજીએ ઉપરની બે પંક્તિઓમાં જાણે કે ગાગરમાં સાગર ભરી દીધો છે; સર્વ શાસ્ત્રોનો નિયોડ રજૂ કરી દીધો છે; સુખ-શાંતિપૂર્વક જીવવાનું અખૂટ પાથેય બંધાવી દીધું છે.

હાથીને મણબંધી ખોરાકની જરૂરત છે તોય તેને તે ક્યાંય પણ રખડપટ્ટી કર્યા વિના જ મળી રહે છે અને કૂતરાને બે-ચાર ટુકડા ખોરાકથી પણ ચાલી શકે તેમ છે તોય તે તેના માટે ઘરે-ઘરે રખડે છે! જગતમાં ધૈર્ય અને અધૈર્ય તથા શ્રદ્ધા અને અશ્રદ્ધાની બલિહારી છે!

મનુષ્ય બુદ્ધિશાળી પ્રાણી છે. તે સર્વ કાંઈ બુદ્ધિથી જ કરી લેવા ઈચ્છે છે. પરંતુ બુદ્ધિ કાંઈ સર્વસ્વ નથી. બુદ્ધિની પણ એક સીમા-મર્યાદા હોય છે. બુદ્ધિથી પણ પર કર્મફળગતિ, કર્મફળગતિથી પણ પર કુદરતની ગતિ અને કુદરતની ગતિથી પણ પર કૃપાની ગતિ છે.

કુટુંબનો વડો એમ સમજે કે કુટુંબનું ભરણપોષણ હું જ કરું છું. સંસ્થાના વહીવટદારો એમ સમજે કે સંસ્થા અમારી હોશિયારીના કારણે ચાલે છે, દેશ-નેતાઓ અને રાષ્ટ્રનેતાઓ એમ સમજે કે દેશ અને રાષ્ટ્રની આબાદી અમારી કુનેહના કારણે જ છે તો તે તેમની ઘણી ઓછી સમજ કહેવાય.

વિશ્વના સુચારુ સંચાલનમાં ઉપરોક્ત ચારે પ્રકારની ગતિઓ વત્તાઓછા પ્રમાણમાં ભાગ ભજવતી હોય છે. કઈ ગતિ અર્થાત્ કયું પરિણામ પ્રારબ્ધનું છે કે પુરુષાર્થનું તેને સામાન્ય માનવી જુદું તારવીને સમજી શકતો નથી. કારણ કે સર્વગતિઓ ગહનાતિગહન છે.

આપણે એક નાની સંસ્થા ચલાવતા હોઈએ છીએ તોય ફંડ-ફાળા કરવા નીકળવું પડે છે અને

પૂર્વકાળમાં ઋષિમુનિઓના વિશાળ આશ્રમો ચાલતા તોય તેમને ક્યાંય પણ ફંડ-ફાળા ઉઘરાવવા નીકળવું પડતું નહોતું. છતાંય તેમને આવશ્યક બધું જ તેમના ચરણોમાં આવી પડતું. આનું કારણ શું? કારણ કે ઋષિમુનિઓનું મુખ્ય ધન તપ હતું - તેઓ તપોધન હતા. આપણી પાસે તપરૂપી ધન નહીં હોવાના કારણે આપણે સંસ્થાઓ ચલાવવા ફાળાઓ માટે યાચના કરવી પડે છે. યાચના દ્વારા મેળવેલા ધનથી ચાલતી સંસ્થા અને તપના ધનથી ચાલતી સંસ્થાના ઓજસમાં કેટલો ફર્ક હોઈ શકે તે સહેજે સમજાય તેવી વાત છે. ગુરુકુળમાં તૈયાર થયેલ વિદ્યાર્થી અને શાળા-મહાશાળામાં તૈયાર થયેલ વિદ્યાર્થીના ઓજ-તેજના તફાવતથી આપણે અણજાણ નથી.

ફંડ-ફાળા દ્વારા ભલે અનર્ગળ ધન-સંપત્તિ એકઠી કરી શકાય પણ તે સંપત્તિમાંથી યુગની કાયાપલટ કરી શકનાર યુગાવતાર-યુગપુરુષ કદી નહીં સર્જી શકાય, ખમીરવંત યુગકેસરીનું અવતરણ કદી નહીં કરાવી શકાય. આજ સુધીનો ઈતિહાસ તેનો સાક્ષી છે. ધનસંપત્તિ ભેગી કરનારે એટલી હદે તે ભેગી કરી કે તેથી તેના જાજરૂનાં પગથિયાં પણ સોનાનાં બન્યાં! એકદું થયેલું આ સુવર્ણ, સુવર્ણયુગ તો સર્જીવી ન શક્યું પણ વિષ્ટાની વાસના વધારવામાં જ વપરાયું!

ઉઘરાણાનું દ્રવ્ય સમજપૂર્વક ઉદારતાપૂર્વક આવેલું બહુ થોડું હોય છે, મોટા ભાગે તે શરમેભરમે, દેખાદેખી, ચડસાચડસી, મોભો બતાવવા, પ્રતિષ્ઠા વધારવા, વહેવારાવટ માટે, પ્રતિપક્ષીને નીચું જોવાડાવવા માટે આપેલું હોય છે.

॥ સત્યધર્મ ગુરુદેવ કી જય ॥

-: ओम्गुरु प्रेमसमर्पणध्यानभिक्षु परिवार ट्रस्टनां प्रकाशनो :-

-: जयनारायण ग्रंथावली :-

गुजराती	₹. पैसा
१. गुरुमहिमा (योगरहस्योथी त्रपुर) (बीज आवृत्ति)	५५.००
२. मुक्ता (पातंजल योगदर्शन-समाधिपाठ) (त्रीज आवृत्ति)	८०.००
३. शांता (पातंजल योगदर्शन-साधनपाठ) (बीज आवृत्ति)	६०.००
४. मारा गुरुदेव (जवन अने साधनानी अनुभूति) (बीज आवृत्ति)	१६.००
५. ईश्वरनी ओणप (ईश्वर कोने कही शकाय?) (पांचमी आवृत्ति)	३५.००
६. मंत्रविज्ञान अने ध्यान (त्रीज आवृत्ति)	५०.००
७. निर्जर ऊर्यु को गेबथी (आवृत्ति-२ विश्वअशांतिना अति गुप्त कारणोनी मौलिक रज्जुआत) ...	१५.००
८. किसको लागुं पाय? (त्रीज आवृत्ति).....	०५.००
९. स्वाध्याय (त्रीज आवृत्ति)	६०.००
१०. मारे समाजने बेठो करवो छे. (त्रीज आवृत्ति)	२५.००
११. प्रेरणासिंधु (त्रीज आवृत्ति)	८०.००
१२. प्रेरणापीयूष (श्री गुरुप्रेमभिक्षुजना प्रेरणादायी पत्रो) (प्रथम आवृत्ति)	०८.००
१३. कडवुं अमृत (योथी आवृत्ति)	८०.००
१४. मृतसंजवनी (पहेली आवृत्ति)	११०.००
१५. वीजणीना जकारे (पहेली आवृत्ति)	१००.००
१६. आध्यात्मिक गरबा (कांतिकारी तणपदी).....	२५.००
१७. अमृत छलकायुं भिक्षु जोणीअेथी	२०.००
१८. अमेरिका - शुभेच्छा यात्रा	२०.००
१९. आजनुं भाथुं (आवृत्ति प्रथम)	१४०.००
२०. आजनुं भाथुं-२ (आवृत्ति प्रथम)	१४०.००
२१. वीशेलां पुष्पो (आवृत्ति प्रथम)	२०.००

हिन्दी

१. ईश्वर की पहचान (ओम् विषेनी विस्तृत माहिती)	११.००
२. क्रांत-चिंतन (पू.योगभिक्षुज अने ओ.प्रे.प.ट्रस्टनो परियय)	१७.००
३. मुक्ता (पातंजल योगदर्शन-समाधिपाठ)	५५.००
४. निर्जर झरा को गेब से	१०.००

English

1. Streaming from The invisible (The Subtlest causes of world unrest).....	7.00
2. Easiest is Realization (Articles)	5.00
3. Yogabhikshu – An Introduction	5.00
4. I wish to Awaken The Society	10.00

॥ सत्य अने धर्म ओ ज आपणा गुरुदेव अने तेमनी जय तो ज आपणी जय ॥

ओश्वर का बोधक (नाम) प्रणव/ओम् है ।

(समाधिपाद के सूत्रों का भाषातुल्यवाद)

- (२४) क्लेश, कर्म, कर्मफल और वासना जिसमें नहीं है ऐसा पुरुषविशेष/चेतनविशेष ओश्वर है ।
- (२५) ओश्वर संपूर्ण सर्वज्ञ है ।
- (२६) ओश्वर पूर्वकाल के गुरुओं के भी गुरु हैं और कल की मर्यादा से (जन्म-मृत्यु से) पर है ।
- (२७) ओश्वर का नाम प्रणव/ओम् है ।
- (२८) अर्थ के चिन्तन सहित ओम् का जप करना ।
- (२९) चिन्तन सहित जप करने से अन्तरायों का अभाव और आत्मसाक्षात्कार होता है ।

● द्रष्टव्य उद्देशो

(१) सर्वव्यापक परम सूक्ष्म चेतन तत्त्व के जेनुं नाम प्रणव (ओम्-ॐ) छे तेनी प्रतीति ञहुंनसमांनने करवावानो प्रयत्न करवो. (२) 'योग'नो प्रचार, प्रसार अने संशोधन करवा प्रयत्न करवो. (३) समांननुं नैतिक धोरण ठोरुं लाववा भाटे साहित्य द्वारा आध्यात्मिक ज्ञाननो प्रचार अने प्रसार करवानो प्रयत्न करवो. (४) या उपरांत 'ञहुंनहिताय-ञहुंनसुभाय'ने लगतां कार्या, जेवां के, केणवणी, तणीणी सारवार वगरे करवा भाटे प्रयत्न करवो.

● પ.પૂ. ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુજી મહારાજશ્રી સાથેનાં પ્રેરક પ્રસંગો - સંસ્મરણો સંક્ષિપ્તમાં આવકાર્ય છે.

● “ઓમ્ પરિવાર”ની કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓ વિશેની માહિતી પણ સંક્ષિપ્તમાં આવકાર્ય છે.

નોંધ : જગ્યા-મર્યાદાને કારણે અન્ય કૃતિ-સામગ્રી સ્વીકારી શકાતી નથી.

- રુતમ્બરા સંપાદન સમિતિ

Registrar of News Papers of India
under Regd. No. 48770/90
L-5/131/QTY./34/90-91

Published on Every 3 Months

આદ્ય સંસ્થાપક તથા આધ્યાત્મિક વડા
પ.પૂ. ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુજી

PRINTED & PUBLISHED BY :-
Dr. S. S. Bhikshu for

AUMGURU PREMSAMARAPANDHYANBHIKSHU
PARIVAR TRUST

(Reg. No. E/4416 Date 11-5-81)

From : 3/B, Paliadnagar Society,
Naranpura, Ahmedabad-13

Printed at : Shardul Printing Press

Hon. Editor : Minish Patel

I.T.Exe. DIT (E)/80G(5) / 252 / 2008-09

લવાજમદર :

ત્રિવાર્ષિક સભ્ય(ભારતમાં) ... ₹ ૧૦૦-૦૦

આજીવન સભ્ય(ભારતમાં) ... ₹ ૫૦૦-૦૦

ત્રિવાર્ષિક સભ્ય(પરદેશમાં) ... \$ ૫૦-૦૦

આજીવન સભ્ય(પરદેશમાં) ... \$ ૧૫૦-૦૦

લવાજમ મોકલવાનું કે રુતમ્બરાને લગતો
પત્રવ્યવહાર કરવાનું સ્થળ :

ડૉ. સોમાભાઈ એ. પટેલ (ડૉ. સ.સ. ભિક્ષુ)

૩/બ, પલિયાડનગર, દર્પણ સર્કલ પાસે,

સેન્ટ ઝેવિયર્સ હાઈસ્કૂલ રોડ,

નારણપુરા, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૧૩

☎ ૦૭૯ ૨૭૯૧૧૧૯૫ 📞 ૯૮૨૫૪૪૩૬૪૨

સૂચના :-

(૧) લવાજમ ચેક, ડ્રાફ્ટ અથવા મનીઓર્ડર દ્વારા “ઓમ્ ગુરુ પ્રેમસમર્પણધ્યાનભિક્ષુ પરિવાર ટ્રસ્ટ” ના નામે મોકલવું. સાથે આપનું પૂરું નામ, સરનામું શુદ્ધ અક્ષરોમાં લખી મોકલવાં.

(૨) જે સભ્યના રહેઠાણનું રુતમ્બરા અંક મોકલવાનું સ્થળ બદલાયું હોય તેમણે તેમના નવા રહેઠાણનું પૂરું સરનામું L.M. નંબર સાથે લખી મોકલવું, જેથી વ્યવસ્થાપકો દ્વારા અંક મોકલવામાં સરખતા રહે.

Web : www.yogabhikshu.org
E-mail : aumparivar@yahoo.com

Facebook : [yogabhikshu.aumparivar](https://www.facebook.com/yogabhikshu.aumparivar)
Playstore App. : Guru Vatsalya